THE DAILY HEBREW JOURNAL

H. Winberg, Pres. & Gen. Mgr.

The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario

PUBLISHED BY

— CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., LTD. —

251 - 253 Queen Street West — Telephone Adelaide 3967

Subscription Rates — $5.00 Per Year

Single Copy — 2 Cents

Entered as Second Class Mail Matter at C.P.O. Toronto Ontario January 22nd. 1913

בראווא אידישע „ניוס-באיס"

בראווא אידישע ניוס - באיס — איהר טעגט זיין א ביישפיעל פאר פיעלע פון אונז. ווייל איהר האט געצייגט א ביישפיעל, ווי אזוי מען דארף פארטיידיגען די אידישע עהרע, דעם אידישען כבוד.

"ניוס - באיס", און דאך האבען זיי די עלטערע און מעהר אינטעלעגענטע טארענטאר אידען יעצט געלערנט א לעקציע, ווי אזוי די אידישע עהרע קען פארטיידיגט ווערען.

זינט עטליכע יאהר האט זיך א בייז פון דער קאנאדער פרעסע מתקנא געהזעזען אן דער רוסישער, יענע פרעסע, וועלכע איז געווען אין דעם שנעט פון דער "נאוואיע וועלט" אין זייערע ארויסגעבער און רעדאקטארען האבען געהאפט רייך צו ווערען אויף דעם השבון פון דיע דער אידען - שנאה. א סך ציטונגען האבען זיך אויעקגעלאזען אויף דיע זען וועג. און צוזאמען מיט אלע אנדערע האט זיך אויך נאכגעשלעפט די היינע וואכען - ציטונג "דזשעק קענאק".

א רייהע פון אמאקעס אויף אידען האבען זיך מיט אמאהל באזעזען אין יענעם ארגאן, איין מאהל האט מען אמאקירט אידען, אז זיי ערפיהלען ניט זייער מחמה - פליכט. א צווייטען מאל האט מען געהאט פרעטעצ'ציעס, הלמאי אידען האבען פארכאפט די קליידער - אינדוסטריע, און א דריטען פרייטאג איז מען ארויסגעקומען מיט אנהערע בלמ"ים.

און איין צוועק האבען דיעזע אלע פארליימדונגען געהאט — צו שפילען אויף די מידעריגע געפיהלען פון דער ברייטער מאסע, און אזוי ארויפצוארבייטען א ציקולאציע. און באקומען א פעקמען באדען.

אבער טייער מ'זען שטענדיג באצאהלען די, וועלכע פארקויפען זיך צום טייפעל. און דער הארב גראבט א גרוב מזז זיין דער ערשטער אין איהר אריינצופאלען.

דער "דזשעק קענאק" האט קריעג ערקלעהרט די קאנאדער אידען, און עס זענען געווען די אידישע "ניוס - באיס", וועלכע האבען פאר אנזז די קריעג בעוואנגען.

מיט אן אבטעצען חדשים פריהער איז עס געווען — אינ'ם חודש יולי פון יאהר 1917. אין "דזשעק קענאק" איז דאמאלס ערשינען איינע פון די שמ'ציגסטע אנפאלען אויף אידען, וועלכעס האט אויפגערודערט דעם באנצען אידישען קוואר'טאל, אויפגעבראכט די אידען פון גאנץ קאנאדע, און די אידישע "ניוס - באיס" האבען באשלאסען צו געהטען שרוט געגען דעם. איף א באנייסטערטער פארזאמלונג, וועלכע זיי האבען דאמאלס אפגעהאלטען אין ציון אינסטיטוט האבען זיי באשלאסען ניט צו פארקויפען די באטרעפענדע ציטונג. ביז הייטיגען זי וועט זיך ניט עפענטליך ענטשולדיגען און שוין אבטצעהן חדשים, ווי זיי האלטען זייער ווארט. און דיע זער מוט זייערער און שטאלץ האט עדליך געבראכט א זיעג.

אבטצעהן חדשים, ווי די אידישע "ניוס - באיס" פארקויפען ניט דעם "דזשעק קענאק", און יענע ציטונג האט זיך ענדליך געמוזט בויגען. פאר דער צייט האט זי געפרוביירט די אטאקעס נאך מעהר פארשטארקערען. אבער ענדליך האט דארטען געזיגט די קאסע. מען האט ענדליך געמוזט דארטען איינזעהן, אז אידען - שנאה באצאהלט זיך ניט.

דער רעדאקטאר א געוויסער מר. דריילי האט געמוזט רעזיגניירען. און די ציטונג האט יעצט אנגענומען א נייע "פאליסי". אין דעם נומער פון דער וואך, וועלכער איז היינט ערשינען, געפינען מיר פאלגענדע ערקלעהרונג פון דער דארטיגער רעדאקציע.

אין אונזער אומגאבע פון דעם 7-טען יולי 1917, איז ערשינען אן ארטיקעל וואס האט שטארק אנגעגריפען די שטעלונג פון די קאנאדער אידען צו דער מלחמה, וועלכעס האט פיעלע אויפגעבראכט. באטראכטענדיג עס כאכאמאהל, און אויספארשענדיג די זאך האבען מיר זיך איבערצייגט אז פיעלעס פון יענער קריטיק וואס מיר האבען דאמאלס געמאכט, איז געווען א טעות. און אז מיר זענען באגאנגען אן עוולה, און מיר ווילען זיך ביי דיעזען טעות ניט האלטען. מיר דריקען דארום אויס אונזער באדויערען וואס אועלכע ערקלערונגען זענען געמאכט געווארען אין יענעם ארטיקעל, וואס האט געגעבען גרונד פאר דער גערעכטער קלאגע און מיר זיהען דארום צוריק יענע "סטייטמענטס".

דאס ווערט געזאגט יעצט, אבטצעהן חדשים שפעטער, ווייל די צייטונג איז הערצי געצוואונגען געווארען פון די אידישע "ניוס - באיס", וועלכע האבען דיעזען קאפ אנגעפירט אזוי לאנג. אבזואהל ער האט טיף אנגעריהרט זייערע קעשענעס.

וואס די מאטיוען פון יענער צייטונג זאל ניט זיין, פאר אנז אבער איז דיעזע ערקלעהרונג א צופריעדענשטעלענדע, ווייל וואס קען נאך זיין בעסער, ווי מען באשטראפט זיך אליין. ווען מען פאשט זיך אליין אויס, און דאס האבען מיר צו פארדאנקען אונזערע בראווע "ניוס - באיס".

בראווא אידישע "ניוס - באיס"!

די אידישע ארגאניזאציעס האבען אלע אינדארסירט ה. ווייגבערג'ס קאנדידאטור — וואס דענקט איהר יעצט מר. וואוטער?

נעהמט צום שטימקאסטען פריה, צי זיין זיכער, אז איהר וועט ניט פארשפעטיגען.

די אידישע "ניוס - באיס" האבען אויף איין אופן פארטיידיגט דעם אידישען כבוד. פארטיידיגט איהר אויף א צווייטען אופן — העלפט ערהעלען א אידישען פארטרעטער.

זייט ניט קיין "העלעקערס" — שטימט ה. ווייגבערג אין וואהרד פיער.

א קולטורעלע אונטערנעהמונג

פון ש. ראזענפעלד

חורבות אויף חורבות.

פון צווישען זיי וואמלען זיך אויס־ציעג שטריכען, פון אלע שטריכען אויג אויגעס — א קאפ מיט אן ענערגיש אר־דיש פנים. איהר קוקט איבער דעם קאפ און איהר בעמערקט ווי א בריאה שפראצט פון די הורבות ארום ווי די וועלט פון דעם תהו ובהו..

דאס איז די עמבלעמע, דער סימ באל פון דער נייער קולטור אונטערנעה־מונג — א אידיש קאמער טהעאטער.

ווארום אממעהרסטען פערוואר'לאזט אין דאס געביט פון טעאטער אין אונזער קולטור לעבען.

דאס גרעסטע האבען מיר געשאפען אויף'ן געביט פון ליטעראטור, דאס הויכ־ציגסטע אויף'ן געביט פון טהעאטער.

פאר וואס? דאס זאלען טעאטער היסטאריקער אייך דערצעהלען. געווען דערען סיבות אויסוועניגסטע, וועלכע האב־בען ניט געלאזט שפראצען די זאמען, וואס זיינען אויף דעם פעלד פערזייהט געווארען, אין ניט געלאזט וואקסען און זיך ענטוויקעלט די שפראצען, וואס זיינען דאך אויפגעגאנגען.

געווען אויף פראבע זיך אבצוטי־לען און אויסצוטיילען פון דער איבערי־גער טעאטער וועלט און שאפען א דיינע אייגענע פאר זיך. אזא פראבע האט גע־מאכט פרץ הירשביין. דעם בעסטען ווילען האט ער געהאט דערביי. די רייגס־טע מכות. אבער צו א קנאפער אר־טיסט איז ער געווען אזוי נאר שוואכע טעאטער קענטניש האט ער פארבאנגען. דערצו האט ער אויך געוואלט מאכען א נאנצע קולטור רעוואלוציע אזהן די נויטי־גע מאטעריעלע און נייטיגע מיטעלען, וואס זיינען דערצו נויטיג.

אן נאך איינס, איהם האט ניט וועניג געשאדט די רעקלאמע — כאטש ער איז דאס זיכער ניט אויסען געווען. זיין טע אטער האט געהייסען: "דאס אידישע קינסטלערישע טהעאטער", און מעג־שען זיינען אהינגעקומען מיט גרויסע פארדרינגען כמעט מיט די עלבע וואס מען קומט צום מאסקווער קינסטלערישען טהעאטער. פערשטעהט זיך, אז אועל־כע און אפילו קלעגערע פארדרוסנען האט זיין טעאטער ניט געלאזט בעפרידיגען, און נאך גרויסע מיה און אונגעהויערער ענערגיע פערשווענדונג איז הירשביינס טעאטער פערשוואונדען.

נאך א פראבע איז געמאכט געווארען מיט א יאהר 10—9 צוריק אין וואראשא, ליטעראטעד און קאפיטאליסטען האבען געוואלט שאפען א פאנד פאר א נייע אי־דיש טהעאטער, באער אויף די פראבע האט זיך ניט איינגעגעבען. אפשר דער פאל, ווייל עס האבען זיך ניט געפונען די פאסענדע מעגשען, וואס זאלען די זאך פראקטיש דורכפיהרען: אהן קרבנות ווערען אפילו שטרעבען צו שאפען עפעס פאלאן אין די כחות פון אונזער לעזער־שובליקום. אזוי האט מען מיט א פער־טעל יאהר הונדערט שפעטער געברויכט דיזען דעם מעזוכער פון אידישען טעא־טער א טעאטער וואו קינסטלער שאפען עבען, אנשטאט יענע באלאנאנען וואו זענען כאבען זיך צום נארען און דער ייכטזיניגער צושויער האט די מעגליכ־קייט צו בעקומען דעם איינציגען געגום — לאכען.

דאס האבען געפרוכירט צו טאן איינ־צעלנע שוישפיעלער, וועלכע האבען גע־ראבען א געטליכען פונק אין הארצען, ראציאנאליסטען זיינען זיי געווען זיי האבען געגלויבט אז עס איז גענוג געווען א שערשטעהן זייערע קאלעגען דעם חלוק פון שעהן בין מיאוס, דעם חלוק פון ואאען און איבערקרימען — כדי יענע זאלען אויפהערען צו זיין אקראבאטען און ווערען ארטיסטען.

אט די יחידים האבען זיך אראפגע־לאזט אין תהום פון דער אידישער שוכר שפעלעריי, כדי פון דארטען פערעל ארויס צוהויבען. אבער אומזיסט. דער תהום האט זיי ארייגגעזוגען אין זיך, ער שוכר האט אויף אין זיי דאס געט־יבע פייער פערלאשען, אבער קיין גוטעס זיין נייעס האבען זיי ניט געשאפען.

געווען אויף פראבע זיך אבצוטי־לען און אויסצוטיילען פון דער איבערי־גער טעאטער וועלט און שאפען א דיינע אייגענע פאר זיך. אזא פראבע האט גע־מאכט פרץ הירשביין. דעם בעסטען ווילען האט ער געהאט דערביי. די רייגס־טע מכות. אבער צו א קנאפער אר־טיסט איז ער געווען אזוי נאר שוואכע טעאטער קענטניש האט ער פארבאנגען. דערצו האט ער אויך געוואלט מאכען א נאנצע קולטור רעוואלוציע אזהן די נויטי־גע מאטעריעלע און נייטיגע מיטעלען, וואס זיינען דערצו נויטיג.

אט אזוי איז דער קנויל געוואקסען. די סבות האבען געבראכט געוויסע פאל־גען, און די פאלגען זיינען מיט דער צייט אליין אויף סבות געווארען. זאל דעם קנויל פארגטערקלייבען דער חיס־טאריקער.

אלע זעהען אבער פאקטען, און א פאקט איז עס: ביז הייגטיגאן איז דאס אידישע טעאטער פעלר בעדעקט מיט חורבות, חורבות פון אזוינע געביי־דען, וואס זיינען קיינמאל ניט פערעג־רינט געווארען. חורבות פון פוגדא־מענטען בלויז, אויף וועלכע מען האט אויך ניט געקאנט קיין פעסטע בגינים בויען. דער ווינד האט די ציגעל פאר־נאנדערגעוואורפען, צוזייהט און צו־שפרייט זיינען זיי איבער גאר דער וועלט און גונזופנעהמען זיי אין בגין אין בין היינט פייגעם ניט געלונגען.

וואהרם פראבען זיינען שוין אין דעם פרט געמאכט געווארען, פונקט ווי אין די 80-ער יאהרען האט מען אנגעהויבען הערך ליטעראטור ארויסצושטופען דעם שונד וואס האט פארגומען אזא גחוינען חורבות אויף חורבות.

פון צווישען זיי וואמלען זיך אויס־ציעג שטריכען, פון אלע שטריכען אויג אויגעס — א קאפ מיט אן ענערגיש אר־דיש פנים. איהר קוקט איבער דעם קאפ און איהר בעמערקט ווי א בריאה שפראצט פון די הורבות ארום ווי די וועלט פון דעם תהו ובהו..

דאס איז די עמבלעמע, דער סימ באל פון דער נייער קולטור אונטערנעה־מונג — א אידיש קאמער טהעאטער.

ווארום אממעהרסטען פערוואר'לאזט אין דאס געביט פון טעאטער אין אונזער קולטור לעבען.

דאס גרעסטע האבען מיר געשאפען אויף'ן געביט פון ליטעראטור, דאס הויכ־ציגסטע אויף'ן געביט פון טהעאטער.

פאר וואס? דאס זאלען טעאטער היסטאריקער אייך דערצעהלען. געווען דערען סיבות אויסוועניגסטע, וועלכע האב־בען ניט געלאזט שפראצען די זאמען, וואס זיינען אויף דעם פעלד פערזייהט געווארען, אין ניט געלאזט וואקסען און זיך ענטוויקעלט די שפראצען, וואס זיינען דאך אויפגעגאנגען.

געווען אויף פראבע זיך אבצוטי־לען און אויסצוטיילען פון דער איבערי־גער טעאטער וועלט און שאפען א דיינע אייגענע פאר זיך. אזא פראבע האט גע־מאכט פרץ הירשביין. דעם בעסטען ווילען האט ער געהאט דערביי. די רייגס־טע מכות. אבער צו א קנאפער אר־טיסט איז ער געווען אזוי נאר שוואכע טעאטער קענטניש האט ער פארבאנגען. דערצו האט ער אויך געוואלט מאכען א נאנצע קולטור רעוואלוציע אזהן די נויטי־גע מאטעריעלע און נייטיגע מיטעלען, וואס זיינען דערצו נויטיג.

אט אזוי איז דער קנויל געוואקסען. די סבות האבען געבראכט געוויסע פאל־גען, און די פאלגען זיינען מיט דער צייט אליין אויף סבות געווארען. זאל דעם קנויל פארגטערקלייבען דער חיס־טאריקער.

אלע זעהען אבער פאקטען, און א פאקט איז עס: ביז הייגטיגאן איז דאס אידישע טעאטער פעלר בעדעקט מיט חורבות, חורבות פון אזוינע געביי־דען, וואס זיינען קיינמאל ניט פערעג־רינט געווארען. חורבות פון פוגדא־מענטען בלויז, אויף וועלכע מען האט אויך ניט געקאנט קיין פעסטע בגינים בויען. דער ווינד האט די ציגעל פאר־נאנדערגעוואורפען, צוזייהט און צו־שפרייט זיינען זיי איבער גאר דער וועלט און גונזופנעהמען זיי אין בגין אין בין היינט פייגעם ניט געלונגען.

וואהרם פראבען זיינען שוין אין דעם פרט געמאכט געווארען, פונקט ווי אין די 80-ער יאהרען האט מען אנגעהויבען הערך ליטעראטור ארויסצושטופען דעם שונד וואס האט פארגומען אזא גחוינען

טענות צו טאראנטא

א איד א נודניק פון קוויבעקער גובערניע מאכט א יאגדע קיין טאראנטא און פאהרט אוועק מיט א פעקעל קשיות און טענות

פון א. אלמי

3-טע טענה
שטילקייט

איך שטעל אייך אן אולטימאטום, טאראנטער בירגער, אדער שאפט אפ אייער יאגנ סטריט אהער הערט מיר אויף פיהרען אהין, ווען איך קום צו אייך אויף בעזוך.

גוואלד, נאך וואס פיהרט איהר מיר אויף יאגנ סטריט? ווער דארף יאגנ סטריט? וואס נעהט מיר אן יאגנ סטריט? געקומען קיין טאראנטא, רעד איך זיך ארויס פאר איינעם:

— ווי שטיל ביי אייך אין, ווי אויף א בית-עולם!

— שטיל? — ניט יענער אויף מיר א גלאץ די אויגען — אויף יאגנ סטריט זענט איהר שוין געווען? ח אל? נישט געווען מסתמא? הא?

— נישט געווען! — שטאמעל איך

— וואס אין דען יאגנ סטריט?

— יאגנ סטריט? ! — לאכט ער זיך פאנאנדער — יאגנ סטריט פרעגט איהר? איהר וויסט נישט וואס יאגנ סטריט אין? ! ....

— ניין, — ווער איך דערשראקען כ'וויים נישט...

— כי-כי — פערקייכט ער זיך — יאגנ סטריט! אוי, יאגנ סטריט! איין קליינינקייט יאגנ סטריט! יאגנ סטריט איז טומעלדיגער פון גיי-יארק, ענגער... פון וואס? הא, פון וואס? דארט וועט איהר שוין נישט זאגען, אז טאראנטא איז שטיל... שפעלט זיך מיט יאגנ סטריט!... שפעטער בין איך געווען אין אפים פון "זשורנאל", "ווי געפעלט אייך אונ־זער שטעדטעל?" פרעגט מיך דער רע־דאקטאר.

— א פיין שטעדטעל, נאר א שטילס!

— כאפ איך זיך ארויס.

— א שטילס? — צולאכט זיך דער רעדאקטאר — דזשענטלמען! ניט ער א געשריי (דער דזשענטלמען קומט ארויס). שגעל, דזשענטלמען פיהר איהם ארויס אויף יאגנ סטריט!

— שוין געווען! — בעט איך זיך.

אבער דער דזשענטלמען גיט מיר א כאפ און טראגט מיך ארויס אויף יאגנ סטריט.

— נו, א שטילע שטאדט? — רייצט ער זיך מיט מיר — הא? — שרייט ער מיר אין אויער ארויס — הא, ס'א יאגנ סטריטעל!

— גענוג שוין! בעט איך זיך ביים דזשענטלמען, אבשטעהענדיג צוויי שטוג דעוף אויף יאגנ סטריט.

— נישט גענוג! — בייזערט ער זיך און האלט מיך צו מיט ביידע הענט. אז כ'זאל נישט אנטלויפען. מיר'ן אייך ווייזען שטיל! איהר'ט שוין נישט זאגען, אז טאראנטא איז א שטילע שטאדט!

— דזשענדיג צו נאסט ביי לאנדלייט, האב איך שוין געענטפערט דיפלאמאטיש:

— א פיינע שטאדט, א שעהנע שטאדט, נאר... הם... אביסעל טויטליך.

טויטליך? ט—ו—י—ט—ל—י—ך!

— האט די נאנצע פאמיליע א טאנץ גע־סון — נישט געווען נאר אויף יאגנ סטריט?... נישט געווען...

מעהר האב איך נישט געהערט. כ'בין ארויסגעשפרונגען דורכ'ן פענס־טער און אנטלאפען.

פון דאן אז ווער ס'האט מיך גע־פרעגט: ווי געפעלט אייך טאראנטא? האב איך געענטפערט:

— א, פיין, א, וואוי! לעבעדיג, טומעלדיג, א פארגעניגען! מחיה - נפשות!

אבער דאך, מיינע טייערע טאראנ־טאר, איז עס ניט א סקאנדאל, א נאנצע שטאדט זאל זיך פערלעגען אויף איין נאס אזן פון דארט שעפען אביסעל רעש, אבי סעל לעבעדיגע בעוואגונג.

א נאנצע שטאדט איז אנגעשטאפט מיט שטילקייט, אויסגעפאשעט מיט שווייגענדיגקייט, און דעם נאנצען טו־מעל אנגעווארפען אויף איין נאס, נע־באר.

וואלט נישט בעסער געווען, איהר זאלט דעם רעש איינטוילען צו ביסלעך פאר דער נאנצער שטאדט, נישט איין נאס נאר אזן די אנדערע — נארנישט?

נאר, מיין דאנה! אבער, אז ס'קומט א נאסט פיהרט איהם נישט אויף יאגנ סטריט, מאטערט איהם נישט מיט יאגנ סטריט, דרעהט איהם נישט קיין היטעל מיט יאגנ סטריט.

איהר ווילט איהם מכבד זיין מיט א ביסעל טומעל, טומעלט אליין, קלאפט מיט טאצען. באראנאנווענט, שרייט גוואלד, שלאגט איהם, ברעכט אויס די שויבען, ריזסט איהם ביז די אויערן, רייצט אויף איהם אז א האפקע היכט, לינטשט איהם "דער'הרג'עט, — אבי שלעפט איהם נישט אלע ווייל אויף יאגנ סטריט.

עהרען-ווארט, אפילו איצט. שוין זיינענדיג צוריק אין מאנטרעאל, האב איך מורא זיך ארויסצוכאפען, אז ס'איז שטיל טאמער שלעפט מען מיך אויף יאגנ סטריט...

אי, יאגנ סטריט!

דער פרייז פון דער געצטער מלחמה

אין געלד און לעבענס האט די מענשהייט אין דער לעצטער מלחמה בעצאהלט א פרייז וואס איז גרעסער ווי דער פון אלע פריהערדיגע מלחמות צוזאמענגענומען.

פון דר. וואלפסאן.

צוויי הונדערט ביליאן דאלאר (אין ציפערען $200.000.000.000!) איז דער סך חכל פון די סומען וואס די ווייטיגע סטייטס און די עלייס האבען בעצאהלט אין זייער לעצטען זיעגרייכען מאמענט דייטשלאנד.

קייזמאל אין דער וועלט געשיכטע האט מען זיך געגוויטגט אין אזא ריעזיגע סומע אום אנצופיהרען א מלחמה וואס דויערט וועניגער פון 5 יאהר. אין דער געשיכטע פון אלע מלחמות, אנפאנגענדיג מיט די פון טויזענד יאהר צוריק בעפאר קריסטוס געבורטס, ביז צו דער רוסיש־יאפאנעזישער מלחמה אין 1905, — איז א צווייפעל צו מען האט געדארפט האבען 200 ביליאן דאלאר זיי דורכצופיהרען.

די מלחמות פון דער פערגאנגענהייט וואס זיינען בעטראכט געווארען אלס ריע־זיגע אונטערנעהמונגען זיינען ווי א טראפען פון ים אין פערגלייך מיט דער מלחמה פון 1914—1918. אויסרעכענענ דיג אלע קאסטען פון די מלחמות וואס זיינען געקעמפט געווארען אין די פע־ריאדען פון 1793 ביז 1905, ווען מיר קומט קלארער און דייטליכער סטאטיסטיק, דאס די קאסטען האבען בעטראפען אויף אן אנדערע ריעזיגע אפפער געבראכט פאר אזעלכע קולטור צוועקען. אידער האב־בען ביז איצט אפשר געוואוסט פון אזעל־כע חצרכות'ען אבער זיי ניט געפיהלט, ווי ניט איבער געלעבט אין ממילא גאר־ניט געטהאן דערפאר.

דאס לעבען אונזערס ווערט איצט גע־נגערט אין פיעל פרטים צום עגערען, זאל אויך צום בעסערען קומען די ענ־ערגיע אלע לעבענדיגע פלעצער זאלען איצט מיט קולטור זאמען פערזייהט ווערען — מיר וועלען גאר אין גיכען דאפעלט גוט־טיג האבען גייסטיגע קרעפטונג.

געוויס ווייסען מיר, אז מיר לעבען איצט איבער זעהר א שווערע צייט, א קריזיס. מיר ווייסען אבער אויך, אז גראד אין שווערע צייטען פלעגען זיך אונז זערע עלטערען צונויפזאמלען אהרום גוייערע גייסטיגע ברוגיגע און פון דארט כחות געשעפט, כדי דעם ווייטען, שווע רען וועג דורכצומאכען. ניט איינמאל איז פון „דעם ביטערען זיסעס ארויס־געקומען.

זענען מיר דען ניט קיין קינדער פון אונזערע עלטערען?

קאנען מיר דען בלייבען פון דערווייל מען פון אזא ווייכטיגער קולטור אונטער נעהמונג?

(פעט. מאגבלאט)

דעם 1-טען יאנואר 1919 קענט איהר בלויז פארלירען א שטונדע פון אייער אר־בייט צו געהן שטימען, און געווינען קענט איהר הערי וויינבערג'ס אלס אייער פאר־טרעטער אין סיטי האל, איז דאס ניט ווערטה?

דער פרייז פון דער געצטער מלחמה

אין געלד און לעבענס האט די מענשהייט אין דער לעצטער מלחמה בעצאהלט א פרייז וואס איז גרעסער ווי דער פון אלע פריהערדיגע מלחמות צוזאמענגענומען.

פון דר. וואלפסאן.

דער פרייז פון דער לעצטער מלחמה (אין ציפערען $200.000.000.000!) איז דער סך חכל פון די סומען וואס די ווייטיגע סטייטס און די עלייס האבען בעצאהלט אין זייער לעצטען זיעגרייכען מאמענט דייטשלאנד.

קייזמאל אין דער וועלט געשיכטע האט מען זיך געגוויטגט אין אזא ריעזיגע סומע אום אנצופיהרען א מלחמה וואס דויערט וועניגער פון 5 יאהר. אין דער געשיכטע פון אלע מלחמות, אנפאנגענדיג מיט די פון טויזענד יאהר צוריק בעפאר קריסטוס געבורטס, ביז צו דער רוסיש־יאפאנעזישער מלחמה אין 1905, — איז א צווייפעל צו מען האט געדארפט האבען 200 ביליאן דאלאר זיי דורכצופיהרען.

די מלחמות פון דער פערגאנגענהייט וואס זיינען בעטראכט געווארען אלס ריע־זיגע אונטערנעהמונגען זיינען ווי א טראפען פון ים אין פערגלייך מיט דער מלחמה פון 1914—1918. אויסרעכענענ דיג אלע קאסטען פון די מלחמות וואס זיינען געקעמפט געווארען אין די פע־ריאדען פון 1793 ביז 1905, ווען מיר קומט קלארער און דייטליכער סטאטיסטיק, דאס די קאסטען האבען בעטראפען אויף אן אנדערע ריעזיגע אפפער געבראכט פאר אזעלכע קולטור צוועקען. אידער האב־בען ביז איצט אפשר געוואוסט פון אזע־כע חצרכות'ען אבער זיי ניט געפיהלט, ווי ניט איבער געלעבט אין ממילא גאר־ניט געטהאן דערפאר.

דאס לעבען אונזערס ווערט איצט גע־נגערט אין פיעל פרטים צום עגערען, זאל אויך צום בעסערען קומען די ענ־ערגיע אלע לעבענדיגע פלעצער זאלען איצט מיט קולטור זאמען פערזייהט ווערען — מיר וועלען גאר אין גיכען דאפעלט גוט־טיג האבען גייסטיגע קרעפטונג.

געוויס ווייסען מיר, אז מיר לעבען איצט איבער זעהר א שווערע צייט, א קריזיס. מיר ווייסען אבער אויך, אז גראד אין שווערע צייטען פלעגען זיך אונז זערע עלטערען צונויפזאמלען אהרום גוייערע גייסטיגע ברוגיגע און פון דארט כחות געשעפט, כדי דעם ווייטען, שווע רען וועג דורכצומאכען. ניט איינמאל איז פון „דעם ביטערען זיסעס ארויס־געקומען.

זענען מיר דען ניט קיין קינדער פון אונזערע עלטערען?

קאנען מיר דען בלייבען פון דערווייל מען פון אזא ווייכטיגער קולטור אונטער נעהמונג?

(פעט. מאגבלאט)

דעם 1-טען יאנואר 1919 קענט איהר בלויז פארלירען א שטונדע פון אייער אר־בייט צו געהן שטימען, און געווינען קענט איהר הערי וויינבערג'ס אלס אייער פאר־טרעטער אין סיטי האל, איז דאס ניט ווערטה?

וואלטען די אידישע קינ־דערלאך פון סקוהל גע־דארפט סטרייקען ווען הערי ווייגבערג וואלט געווען אין סיטי קאנסיל?

---

5 טויזענט טויטע אין 20 טוי־זענט פארוואונדעטע אין מא־ראנטאס חלק

ביי דער איצטיגער געשעענהייט ווען דאס יאהר 1918 האלט שוין קיים ענדע און עס ווערען געמאכט די אפרעכענונגען פון אלס אין אויף פארעפענטליכט געווארען דער סך הכל פון ביי פיעל די מלחמה האט אפגעקאסט טאראנטא. די ציפערען באוויזען דאס די מלחמה האט אפגע־קאסט טאראנטא ביז 25 טויזענד מענשען דערפון זיינען איבער פינף טויזענד גע־טייטעט געווארען און די איבריגע פאר וואונדעטע.

אלעס צוזאמען האט טאראנטא געגע בען ארום 55 טויזענד סאלדאטען.

וואס אבזאלאנגען געלד פאר דער מלחמה האט טאראנטא בייגעשטייערט ביז דרייסיג מיליאן דאלאר צו פארשיע דענען פאנדען. עס ווערט אויף אנגע־וויזען דאס אין דיעזער היטזיכט האט טאראנטא געגעבען צוזאנציג מאל אזוי פיעל וויפיעל מאנטרעאל.

פארגרעסערט די באפעלקערונג

צווישען אנדערע ציפערען ווערט אויך אנגעוויזען דאס אין יאהר 1918 איז די טאראנטער באפעלקערונג געוואל סען מיט ארום פופציג טויזענד איינ־וואוינער, טראצדעם וואס די צאהל פון געבוירענען און חתונות איז פיעל געפאר לען און די צאהל טויטע איז פיעל הע־כער געווען ווי אין לעצטען יאהר.

בין דער איצטיגער געשעענהייט ווען דאס יאהר 1918 האלט שוין קיים ענדע און עס ווערען געמאכט די פארעכענונגען פון אלס אין אויך פארעפענטליכט געווארען דער סך הכל פון ביי פיעל די מלחמה האט אפגעקאסט טאראנטא. די ציפערען באוויזען דאס די מלחמה האט אפגע־קאסט טאראנטא ביז 25 טויזענד מענשען דערפון זיינען איבער פינף טויזענד גע־טייטעט געווארען און די איבריגע פאר וואונדעטע.

אלעס צוזאמען האט טאראנטא געגע בען ארום 55 טויזענד סאלדאטען.

וואס אבזאלאנגען געלד פאר דער מלחמה האט טאראנטא בייגעשטייערט ביז דרייסיג מיליאן דאלאר צו פארשיע דענען פאנדען. עס ווערט אויף אנגע־וויזען דאס אין דיעזער היטזיכט האט טאראנטא געגעבען צוזאנציג מאל אזוי פיעל וויפיעל מאנטרעאל.

פארגרעסערט די באפעלקערונג

צווישען אנדערע ציפערען ווערט אויך אנגעוויזען דאס אין יאהר 1918 איז די טאראנטער באפעלקערונג געוואל סען מיט ארום פופציג טויזענד איינ־וואוינער, טראצדעם וואס די צאהל פון געבוירענען און חתונות איז פיעל געפאר לען און די צאהל טויטע איז פיעל הע־כער געווען ווי אין לעצטען יאהר.

א איד א נודניק פון קוויבעקער גובערניע מאכט א יאגדע קיין טאראנטא און פאהרט אוועק מיט א פעקעל קשיות און טענות

פון א. אלמי

3-טע טענה
שטילקייט

איך שטעל אייך אן אולטימאטום, טאראנטער בירגער, אדער שאפט אפ אייער יאגנ סטריט אהער הערט מיר אויף פיהרען אהין, ווען איך קום צו אייך אויף בעזוך.

גוואלד, נאך וואס פיהרט איהר מיר אויף יאגנ סטריט? ווער דארף יאגנ סטריט? וואס נעהט מיר אן יאגנ סטריט?

געקומען קיין טאראנטא, רעד איך זיך ארויס פאר איינעם:

— ווי שטיל ביי אייך אין, ווי אויף א בית-עולם!

— שטיל? — ניט יענער אויף מיר א גלאץ די אויגען — אויף יאגנ סטריט זענט איהר שוין געווען? ח אל? נישט געווען מסתמא? הא?

— נישט געווען! — שטאמעל איך

— וואס אין דען יאגנ סטריט?

— יאגנ סטריט? ! — לאכט ער זיך פאנאנדער — יאגנ סטריט פרעגט איהר? איהר וויסט נישט וואס יאגנ סטריט אין? ! ....

— ניין, — ווער איך דערשראקען כ'וויים נישט...

— כי-כי — פערקייכט ער זיך — יאגנ סטריט! אוי, יאגנ סטריט! איין קליינינקייט יאגנ סטריט! יאגנ סטריט איז טומעלדיגער פון גיי-יארק, ענגער... פון וואס? הא, פון וואס? דארט וועט איהר שוין נישט זאגען, אז טאראנטא איז שטיל... שפעלט זיך מיט יאגנ סטריט!...

ווי. קאנ

צוערשט שט

דער ריי

מוניצי